

Orbánné Szél Napsugár Ágnes: A Gyermek jogairól szóló New York-i Egyezmény 12. cikkének hatása a gyermekközpontú igazságszolgáltatás kialakulására

Bevezetés

A gyermekek jogainak meghatározására már az I. világháborút követően volt törekvés. Ezen kezdeményezések közé sorolható az 1989-es a gyermekek jogairól szóló New York-i egyezményt is inspiráló brit Eglantyne Jebb^[1] által a Gyermekek Jogainak Deklarációja néven kidolgozott és később a Népszövetség közgyűlése által 1924.szeptember 24.napján elfogadott ún.Genfi Nyilatkozat.^[2] A Deklaráció a gyermekek jogait katalógusszerűen, mindössze öt pontban foglalja össze. A gyermek véleménynyilvánításhoz való joga még nem jelenik meg, főként a gyermek jóllétére koncentrál a dokumentum. A Deklarációt Franciaországban olyan fontosnak tekintették, hogy elrendelték minden iskolában a kifüggesztését. A Genfi Nyilatkozat a maga nemében az adott korszakban és körülmények között úttörő és sikeres volt, azonban egy elkötelezett gyermekjogi harcost, az Deklaráció tartalma elégedetlenné tett. Amennyiben az ENSZ Gyermekjogi Egyezménynek szellemi atyját keressük nem feledkezhetünk el a lengyel származású Janusz Korczak-ról, akinek gyermekjogi felfogása talán a legnagyobb hatással volt a Gyermekjogi Egyezmény megalkotására. Döntő hatása nem véletlen, az egyezmény előkészítése során a lengyel küldöttek jelentős szerepet játszottak. Janusz Korczak rendhagyó módon nem jogász volt, hanem orvos és ahogy ő saját maga fogalmazott: » véletlenszerűen vált pedagógussá és szükségből pszichológussá«. Korát jóval megelőzően modern elveket vallott a gyermekek integritását illetően is, leszögezte, hogy joguk van a titkaikhoz, a saját tulajdontárgyaikhoz, saját pénztárcához és mindezeket tiszteletben kell tartani. A gyermekek egyenlőségét, szeretetét, tiszteletben tartását hirdette, elítélve a velük szemben alkalmazott atyáskodó magatartást.^[3]

Haladó szellemiségét az mutatja legjobban, hogy kifejezetten csalódott volt a Genfi Nyilatkozat elfogadásakor, mivel valódi jogokat akart a gyermekeknek, nem pedig jótékonykodást, és a jelenben, nem a távoli jövőben.

A második Genfi Nyilatkozat 1959-ban az idők szavát követve már szélesebb körben^[4] rendelkezik a gyermekjogokról, azonban a gyermek igazságszolgáltatásban való részvételének lehetősége, nyilatkoztatása nem kerül megemlítésre.

A New York-i Egyezmény

A fenti előzményeket követően született meg az első globális^[5] és kétségkívül a mai napig legnagyobb hatású nemzetközi dokumentum az ENSZ által 1989.november 20.napján elfogadott a gyermekek jogairól szóló egyezmény. Az egyezmény egyértelműen meghatározza a gyermek fogalmát, majd részletesen és nemcsak a jóléti jogokra kiterjedően meghatározza a gyermek jogait, továbbá a 12. cikkben megteremti a gyermekeket érintő bírósági eljárásokban – az igazságszolgáltatásban – való részvételi jog alapját is. » Az egyezmény mellett a fiatalkorúak igazságszolgáltatásban elfoglalt helyzetét rendezik az 1985-ben elfogadott Pekingi Szabályok, 1990-ben elfogadott Havannai Szabályok, a Rijádi Iránymutatások és a Tokiói szabályok. Összeségében e rendelkezések alkotják az ENSZ fiatalkorúak igazságszolgáltatására vonatkozó szabályrendszerének négy pillérét.«^[6] Annak ellenére, hogy a fiatalkorúak igazságszolgáltatási eljárásokban elfoglalt helyzetének tisztázására irányulnak a szabályok, egyik sem definiálja azt, hogy a fiatalkorúak igazságszolgáltatása más, speciálisabb elvek mentén szerveződő és így egy egységes rendszert alkotó, fiatalkorúak érdekeit központban tartó igazságszolgáltatás. Az ENSZ rendelkezései tehát e szempontból megmaradtak egyes, főleg büntetőjogi érintettségű részterületeket rendező szabályozásoknak.

A 12. cikk, mint a bírósági eljárásokban való részvételi jog alapja

Az Egyezmény 12. cikke deklarálta azt, hogy:

1. az egyezményben részes államok az ítélőképessége birtokában lévő gyermek számára biztosítják azt a jogot, hogy minden őt érdeklő kérdésben szabadon kinyilváníthassa véleményét, a gyermek véleményét, figyelemmel korára és érettségi fokára, kellően tekintetbe kell venni. 2.Ebből a célból nevezetesen lehetőséget kell adni a gyermeknek arra, hogy bármely olyan bírói vagy közigazgatási eljárásban, amelyben érdekelt, közvetlenül vagy képviselője, illetőleg arra alkalmas szerv útján, a hazai jogszabályokban foglalt eljárási szabályoknak megfelelően meghallgatását.

A Gyermekjogi Bizottság által^[7] 2009.júniusában elfogadott 12.cikkhez fűzött 12.számú Általános Kommentár (a továbbiakban: Kommentár) leszögezi azt, hogy » a 12.cikk egyike a négy általános alapelvnek a Gyermekjogi Egyezmény alapelvei közül , 2.cikk a diszkrimináció tilalma,6.cikk jog az élethez és a fejlődéshez, valamint 3.cikk a gyermek legfőbb érdeke mellett«.

A Kommentár rámutat arra, hogy a 12.cikkben rögzített alapelv azért fontos, mivel nem kizárólag önálló jogként értelmezendő és alkalmazandó, hanem figyelembe kell venni az összes többi jog értelmezése és nemzeti jogba implementálása során.^[8]

Amennyiben 12. cikket elemezzük jól átható az, hogy a cikk első pontja nem kizárólag az igazságszolgáltatási, közigazgatási eljárásokban biztosítja a gyermek meghallgatáshoz való jogát, hanem minden őt érintő kérdésben. A jog e tekintetben megilletheti gyermekek egy csoportját is, azonban az igazságszolgáltatás kapcsán kétségtelenül az egyes gyermeket az adott ügyben megillető részvételi jogról beszélhetünk.

Az igazságszolgáltatásban való részvételi jog alapja tehát adott, azonban nem elhanyagolható az sem, hogy a gyermekek milyen jogszabályi, személyi és tárgyi környezetben vesznek részt az eljárásban. E feltételeket rendezi, szabályozza a gyermekközpontú igazságszolgáltatás. Egyik feltétel sem elhanyagolható, a feltételek összességének a megléte a záloga a gyermek meghallgatása szempontjából is sikeres eljárásnak. Azt, hogy e feltételeknek mekkora jelentősége van alátámasztja az Európai Unió Alapjogi Ügynöksége által 2019-ben a New York-i Gyermekjogi Egyezmény 30. évfordulóján és az Alapjogi Karta 10. évfordulóján közzétett tájékoztató. A lényegre törő ismertető szerint minden évben megközelítőleg 2,5 millió gyermek vesz részt valamilyen őt érintő jogi eljárásban. Az adatok alapján ezen gyermekek kétharmada nem kap megfelelő tájékoztatást az eljárás alatt. Ritkán ellenőrzik azt is, hogy a jogukat, illetve magát az eljárást a gyermekek egyáltalán megértették-e. Az Ügynökség rámutatott arra is, hogy az eljárásban részt vevő jogászok magatartása az eljárások során nagyban befolyásolja a gyermekek biztonság és kényelemérzetét, így értelemszerűen a gyermekek szempontjából az egész eljárás eredményességét.

Szükséges mindenképpen hangsúlyozni, hogy a 12. cikk alapján a gyermek részvétele az eljárásban számára nem kötelezettség, hanem lehetőség.

A gyermekközpontú igazságszolgáltatás kialakulás az Európai Unió területén

A Gyermekjogi Egyezmény létrejöttét követően a kontinensek közül Európában kezdődött el legdinamikusabban a gyermeki jogok fejlődése.^[9] 1996-ban került elfogadásra az Európa Tanács egyezménye, mely már rögzíti a gyermekek eljárásjogi jogosultságait is.^[10] A 3. cikk a gyermek meghallgatáshoz való jogát összeköti a gyermek tájékoztatáshoz való jogával. A cikk kinyilvánítja, hogy a bírósági eljárásban a belső jog szerint ítéltőképesége birtokában lévő gyermeknek minden szükséges információt meg kell kapnia, konzultálhat, kifejezheti

nézeteit és tájékoztatni kell a vélemény-nyilvánításának lehetséges következményeiről, illetve minden más őt érintő lehetséges döntésről is. A jogalkalmazóknak ezeket a rendelkezéseket és iránymutatásokat a belső joggal összhangban kell alkalmaznia. Az egyezmény II. fejezet B. pontja a 6.- 9. cikkben rendelkezik a bíróságok szerepéről az eljárásokban. A 6. cikkben kifejezetten rögzíti, hogy meghatározott esetekben a bíróság meghallgatja a gyermeket, lehetőség szerint elkülönítve, személyesen, vagy képviselője útján, a gyermek megértésének megfelelő módon, kivéve ez alól azt az esetet, amikor ez a gyermek a legfőbb érdekével ellentétes lenne. A bíróság engedi a gyermeket, hogy véleményt nyilvánítson és kinyilvánított véleménynek megfelelő súlyt tulajdonít. Láthatjuk, hogy a New York-i egyezmény 12. cikke úgymond visszatér, a gyermek jogait a bíróság oldaláról kötelezettséggé megfogalmazva.

A 7. cikk a bíróság mielőbbi cselekvési kötelezettségét mondja ki, melynek része az is, hogy a bíróságnak tartózkodni kell minden szükségtelen késedelemtől. A 8. cikk a bíróság hivatalbóli cselekvési kötelezettségét szorgalmazza azokban az esetekben, amikor a belső jog szerint a gyermek jólétét komoly veszély fenyegeti. A 9. cikk arra kötelezi a bíróságot, hogy szükség esetén a gyermek részére képviselőt rendeljen. Ezen rendelkezések lényege egyértelműen visszaköszön a gyermekközpontú igazságszolgáltatás fogalmában.

Az európai fejlődési folyamat egyik lényeges lépése az Európai Unió Nizzában 2000-ben kihirdetett Alapjogi Chartája volt.

Az Alapjogi Charta 24.cikkének (1) bekezdése szerint a gyermekeknek joguk van a jólétükhöz szükséges védelemhez és gondoskodáshoz. A gyermekek véleményüket szabadon kifejezhetik. Az őket érintő ügyekben véleményüket életkoruknak és érettségüknek megfelelően figyelembe kell venni. A (2) bekezdés alapján hatóságok és a magánintézmények gyermekekkel kapcsolatos tevékenységében a gyermek mindenek fölött álló érdekének kell az elsődleges szempontnak lennie. A (3) bekezdés szerint minden gyermeknek joga van ahhoz, hogy mindkét szülőjével rendszeres, személyes és közvetlen kapcsolatot tartson fenn, kivéve, ha ez az érdekeivel ellentétes.

Látható az, hogy az Alapjogi Charta összhangban a New York-i Egyezménnyel rögzíti a gyermekek elidegeníthetetlen jogaként azt, hogy az őket érintő ügyekben – legyen az polgári, büntető, avagy közigazgatási eljárás – a véleményüket életkoruknak és érettségüknek megfelelően figyelembe vegyék. Ugyanakkor az eljáró hatóságok oldaláról megjelenik a gyermek mindenek felett álló érdekének figyelembevételének kötelezettsége, éppúgy, mint a New York-i Egyezményben. A Charta 24.cikke részben tömöríti a New York-i Egyezmény alapelveit. Azonban még mindig nem találkoztunk a gyermekközpontú igazságszolgáltatás

fogalmával.

Az Alapjogi Chartára utal vissza a Bizottság 2006.július 4.napján kiadott „Az EU gyermekjogi stratégiája felé” című közleménye is.^[11] A közlemény szerint a célok közé tartozik a gyermekek bevonása a döntéshozatali eljárásba, továbbá a gyermekek jogaival kapcsolatos tájékoztatási stratégia kidolgozása, mely lehetővé teszi azt, hogy a szülők és gyermekek jobban ismerjék ezeket a jogokat.

2007.december 10.napján fogadta el az Európai Unió Tanácsa a gyermekek jogainak előmozdítására és védelmére vonatkozó uniós iránymutatásokat.^[12] A végrehajtás a gyermekjogok előmozdítását és védelmét célzó jogszabályi reform előmozdítása révén valósulna meg az iránymutatás szerint:

.... különösen a nemzeti jogszabályok meghozatalának és felülvizsgálatának ösztönzése és támogatása, a jogszabályoknak a gyermek jogok előmozdítására és védelmére vonatkozó nemzetközi szabályoknak és előírásoknak – különösen a gyermek jogairól szóló egyezménynek és az egyezmény fakultatív jegyzőkönyveinek – való megfelelése érdekében, továbbá a gyermek jogok megsértése elleni küzdelem és a jogsértéstől való elrettentés,.... a gyermek jogok megsértésének megelőzését célzó, jogszabályi, közigazgatási, igazságszolgáltatási és egyéb intézkedések meghozatala állami hatáskörben, valamint az említett jogsérelmek büntetlensége elleni küzdelem.

Hazánkban a 2007.évi CLVIII.törvénnyel került kihirdetésre a 2007. december 13. napján aláírt és 2009. december 1. napján hatályba lépett Lisszaboni szerződés. A szerződés 3.cikkének (3) bekezdése értelmében »az Unió küzd a társadalmi kirekesztés és megkülönböztetés ellen, és előmozdítja a társadalmi igazságosságot és védelmet, a nők és férfiak közötti egyenlőséget, a nemzedékek közötti szolidaritást és a gyermekek jogainak védelmét. Az EU kifejezetten a legfontosabb céljai közé sorolja a gyermekek jogainak védelmét«.

Látható az, hogy az Európai Unió aktívan foglalkozott a gyermekek jogaival és ezen belül is a gyermekeket az igazságszolgáltatás során megillető jogokkal, azonban maga a gyermekközpontú igazságszolgáltatás fogalma amint arra Gyurkó Szilvia is rámutat^[13] mégsem az EU gyermekjogi dokumentumainak egyikében jelent meg, a fogalmat az Európa Tanács egyik iránymutatása vezette be.

Az Iránymutatás nem előzmény nélküli.^[14] Az európai igazságügy-miniszterek Lanzarote-ban 2007.október 25-26.napján tartott 28. konferenciájának két célja volt: a migráció és

menekültügy, valamint a gyermekek igazságszolgáltatáshoz való hozzáférése, beleértve azon gyermekeket, akik konfliktusba kerülnek a törvénnyel.^[15] A konferencián megvitatták a gyermekek igazságszolgáltatáshoz való hozzáféréseinek lehetőségeit, valamint az igazságszolgáltatás gyermekbarát dimenzióját. A szókapcsolat tehát már megjelenik.

A találkozó eredményeként 47 tagállam igazságügy-miniszterei elfogadták azt a 2.számú szándéknyilatkozatot, melyben deklarálták: elkezdik az európai gyermekbarát igazságszolgáltatás irányelveinek az előkészítését. A gyermekközpontú igazságszolgáltatás fogalmának vizsgálata szempontjából kiemelendő a szándéknyilatkozat 9.pontja, melyben kinyilvánították azt a meggyőződésüket, hogy » a gyermek részvétele, amennyiben szükséges az őt érintő bírósági eljárásokban, lényeges része a modern és igazságos bírósági rendszernek, amelyben a gyermekek nézeteit, szükségleteit, aggodalmait ténylegesen figyelembe veszik.«

A 10. pontban hangot adtak abban való bizonyosságuknak is, hogy »szükséges olyan rendelkezések meghozatala, amely csökkenti a bírósági eljárások negatív hatásait, illetve megvédi a gyermekeket attól, hogy a bírósági eljárásban sérelmet szenvedjenek el.«

A 12.pontban azt az álláspontjukat is hangoztatták, hogy »a bírósági eljárásokkal érintett gyermekek vonatkozásában a biztonságos és barátságos környezet, a speciálisan képzett személyek és a hatásos eljárások csökkentik a gyermekek sérüléseit és növelik az igazságszolgáltatás hatékonyságát. »

A 2007-ben újtára indított munka eredményeként az Európa Tanács Miniszteri Bizottsága 2010.november 17.napján tartott ülésén fogadta el a gyermekbarát igazságszolgáltatásról szóló Iránymutatást.^[16]

Az Iránymutatás határozottan és egyértelműen foglalt állást a célja tekintetében: »A gyermekbarát igazságszolgáltatásról szóló iránymutatás elfogadásával az Európa Tanács kimondottan azt kívánja elérni, hogy az igazságszolgáltatás mindig gyermekközpontú legyen...«

Az Iránymutatás a gyermekek jogairól szóló New York-i egyezményhez hasonlóan fogalommeghatározással indít, melyet a II. pontja tartalmaz. A New York-i Egyezménnyel szemben azonban nem kizárólag a gyermek fogalmát rögzíti, hanem három alapvető fogalmat tisztáz. A gyermek fogalmát: minden 18 évesnél fiatalabb személy. E meghatározás összhangban van a gyermek jogairól szóló ENSZ-egyezmény 1. cikkében foglalt fogalommal. A szülő fogalmát: a nemzeti jog szerint szülői felelősséggel bíró személy(ek). Amennyiben a

szülő(k) nincs(enek) jelen vagy nem visel(nek) tovább szülői felelősséget, a szülő szerepét betöltheti gyám vagy kijelölt jogi képviselő.

Továbbá *először* fogalmazza meg a gyermekbarát igazságszolgáltatás definícióját:

olyan igazságszolgáltatási rendszer, amely az elérhető legmagasabb szinten biztosítja a gyermekek jogainak tiszteletben tartását és hatékony érvényesítését, figyelembe véve az alábbiakban felsorolt elveket, megfelelően tekintetbe véve a gyermek érettségét, értelmi szintjét és az ügy körülményeit. Olyan igazságszolgáltatás, amely hozzáférhető, az életkornak megfelelő, gyors, gondos, a gyermekek jogaihoz és szükségleteihez igazodó és azokra koncentrál, tiszteletben tartja a gyermekek jogait, beleértve a tisztességes eljáráshoz való jogot, az eljárásban való részvétel és az eljárás megértésének jogát, a magánélet, a családi élet, az integritás és a méltóság tiszteletben tartásához fűződő jogot.

Amennyiben megvizsgáljuk a fogalmat részleteiben, azt láthatjuk, hogy maga a definíció a gyermekbarát igazságszolgáltatás alapvető elveinek összesége, mely elvek mind a büntető, mind a polgári igazságszolgáltatásban az eljárás előtt, alatt és utána is hatnak.

Az Iránymutatást követően a fogalom széles körben elfogadottá vált, a terminológia megjelenik az EU gyermekjogi ütemtervében is, melyet ^[17] 2011. február 15-én hirdetett ki az Európai Bizottság. A gyermekjogok érvényesítésére vonatkozó uniós ütemterv szerint: » az igazságszolgáltatás gyermekbarát jellegének erősítése az egyik legfontosabb intézkedés az ütemterv keretén belül. Ez komoly gyakorlati jelentőséggel bíró terület, ahol az Unió a Szerződések alapján hatáskörrel rendelkezik arra, hogy uniós jogszabályok segítségével valóra váltsa a gyermekek jogait. « Gyurkó Szilvia az ütemterv lényegét akként összegezte, hogy: » az unió valódi hozzáadott értékének tekinti...a gyermekbarát igazságszolgáltatás ügyét. « ^[18]

Az ütemterv szerint:

a gyermekek sokféleképpen kerülhetnek kapcsolatba az igazságszolgáltatással, például, ha a szüleik elválnak vagy nem tudnak megegyezni a gyermek-elhelyezésről, amennyiben bűncselekményt követnek el vagy annak tanúivá, illetve áldozataivá válnak, vagy ha menedéket kérnek. Ha a gyermekek olyan igazságszolgáltatással kerülnek kapcsolatba, amely nem gyermekbarát, a jogaikat számos korlátozás vagy sérelem érheti. A gyermekek akadályokba ütközhetnek jogi képviselőjük vagy bírósági meghallgatásuk tekintetében. Hasonlóképpen az is előfordulhat, hogy a gyermekek és

képviselőik nem kapnak megfelelő tájékoztatást ahhoz, hogy élhessenek a jogaikkal, vagy megvédhessék érdekeiket a bírósági eljárás során. Felnőttként bánhatnak velük, anélkül, hogy minden esetben megadnák számukra a szükségleteiknek és sebezhetőségüknek megfelelő biztosítékokat, és megtörténhet, hogy a gyermekek nehezen tudják feldolgozni ezt a helyzetet. A gyermekek jogi érdekeinek magas szintű védelme szempontjából alapvető követelmény, hogy ténylegesen hozzáférjenek az igazságszolgáltatáshoz, és részt vegyenek a közigazgatási és a bírósági eljárásokban.

Az ütemterv a gyermekbarát igazságszolgáltatás fogalmának meghatározásakor az Iránymutatással szemben negatív megközelítést alkalmaz: »Ha a gyermekek olyan igazságszolgáltatással kerülnek kapcsolatba, amely nem gyermekbarát, a jogaikat számos korlátozás vagy sérelem érheti... A gyermekek akadályokba ütközhetnek ... nem kapnak megfelelő tájékoztatás.....felnőttként bánhatnak velük. Azaz a contrario értelmezve a meghatározást: gyermekbarát az az igazságszolgáltatás, amelyben a gyermekek jogait sérelem és korlátozás nem éri, megfelelő tájékoztatást kap, nem felnőttként bántanak velük. Az ütemterv az Irányelvhez hasonlóan az elveket összefoglalva határozza meg a gyermekbarát igazságszolgáltatás fogalmát. «

A gyermekközpontú igazságszolgáltatás szabályai a polgári perrendtartásban

Az Európai Bizottság az ütemterv részeként 2012.esztendőt a gyermekbarát igazságszolgáltatás évének nyilvánította Európában. Magától értetődik, hogy mint tagállam Magyarország is részt vett az ütemterv céljainak megvalósításában.

Az igazi átfogó reform azzal kezdődött, hogy a Kormány összhangban az EU Bizottság ütemtervével a 2012-es évet a Gyermekközpontú Igazságszolgáltatás évének hirdette meg: ennek jegyében megindult a jogalkotás, továbbá ombudsman-i vizsgálatra is sor került.^[19]

A jogalkotás során a child-friendly^[20] igazságszolgáltatás hazai jogba való átültetése a gyermekbarát igazságszolgáltatás megvalósulásához kapcsolódó egyes törvények módosításáról szóló 2012.évi LXII.törvénnyel történt meg. Az eljárásjogi kódexeket módosító salátatörvényhez fűzött törvényi indokolás szerint: »Az utóbbi időben számos nemzetközi jogi dokumentum született, amely arra vonatkozóan ad iránymutatást az államok kormányainak, hogy hogyan tudnák gyermekbaráttá formálni igazságszolgáltatásukat. A törvény ezen cél eljárásjogi alapjainak megteremtését szolgálta. «^[21]

A módosítással a polgári perrendtartásról szóló 1952.évi III.törvény különbséget tett a

kiskorú, mint érdekelt és mint tanú meghallgatása/kihallgatása^[22] között.

A módosítás a rPp.65/A. §-sal szabályozta a kiskorú, mint érdekelt meghallgatását a szülői felügyelettel, a gyermek harmadik személynél történő elhelyezésével vagy az elhelyezés megváltoztatásával kapcsolatos perben. Biztosította a bíróság részére a mérlegelési jogot a tekintetben, hogy indokolt esetben egyidejűleg a kiskorú részére ügygondnokot rendeljen, illetve a kiskorút a felek és a felek képviselői távollétében hallgassa meg. Egyúttal rendelkezik a kiskorú személy idézésének módjáról is.

A rPp.65/B. § -ának (1) bekezdése ennél is tovább ment: részletesen szabályozta, hogy a kiskorú meghallgatásának megfelelő légkörben, a gyermek számára érthető módon kell megtörténnie. Előírja azt is, hogy a meghallgatás kezdetén a kiskorútól – a korától és érettségétől függően – meg kell kérdezni a nevét, születési helyét, idejét, anyja nevét, lakóhelyét, majd tájékoztatni kell arról, hogy a meghallgatás során a valóságnak megfelelő előadásokat kell tenni és arról, hogy a nyilatkozattételt, illetve az egyes kérdésekre a válaszadást megtagadhatja. Ha a bíróság a kiskorú részére ügygondnokot rendelt, tájékoztatást ad a kiskorúnak az ügygondnok eljárásban betöltött szerepéről, jogairól, kötelezettségeiről. A tájékoztatásokat és figyelmeztetéseket a kiskorú korára és érettségére figyelemmel, számára érthető módon kell közölni.

A kiskorú meghallgatása során a hozzá közvetlenül vagy a felek és képviselőik távollétben a felek, képviselőik vagy a saját ügygondnoka által intézett kérdéseknek a gyermek védelme érdekében a tanács elnökének (egyres bíró) szűrőjén kell átmenniük. A meghallgatás végén, még a kiskorú jelenlétében a jegyzőkönyvbe vett vallomást fel kell olvasni vagy, ha a jegyzőkönyv hangfelvétel útján készül, azt a kiskorú jelenlétében kell hangszalagra rögzíteni. Ennek megtörténtét vagy mellőzését a jegyzőkönyvben fel kell tüntetni. A felolvasáskor, illetve a rögzítéskor a kiskorú az általa elmondottakat kiigazíthatja vagy kiegészítheti. Ha a kiskorú meghallgatására a felek távollétében kerül sor, az elnök a felekkel ismerteti a meghallgatásról készült jegyzőkönyvet.

A polgári perrendtartásról szóló 2016.CXXX. törvény (a továbbiakban Pp.) azaz az új Pp. megtartotta a régi Pp. szerinti státusz bontást: a kiskorú vagy egyéb érdekelt vagy tanú^[23] lehet az eljárásban, a meghallgatására vonatkozó szabályok tartalmilag megegyeznek a korábbi szabályozással, azonban a részletes meghallgatásra vonatkozó rendelkezések – a Pp.473.§-a – a XXXV. fejezetben a szülői felügyelettel kapcsolatos perek közös szabályainál kaptak helyet, a korábbival szemben, amikor a jogalkotó a Pp. felekre és más perbeli személyekre vonatkozó szabályok között helyezte el.^[24]

Megítélésem szerint a magyar szabályozás megfelel a célkitűzésnek, azonban egy kiemelkedően fontos terület rendezése még elengedhetetlen lenne, mivel a gyermek tájékoztatáshoz való jogának érvényesítése nem kellően kimunkált a polgári perrendtartásban. Nem tudjuk, hogy a gyermek az őt érintő eljárásról, véleménynyilvánításának lehetőségéről, a személyét érintő határozatról mikor, milyen módon, kitől értesül, a szülői felügyeleti jog gyakorlására, kapcsolattartásra vonatkozó ítéletet számára kézbesíti-e valaki, illetve megmagyarázza-e valaki. Ezek a kérdések mielőbbi választ igényelnek, tekintettel arra, hogy a gyermekközpontú igazságszolgáltatás úgymond alfája és omegája a meghallgatáshoz való jog mellett, a gyermek tájékoztatáshoz való joga. Amennyiben ezzel a jogával nem tud élni a többi joga is, így a 12.cikkben rögzített meghallgatáshoz való joga is formálissá válik, kiüresedik, illetve szubjektív tényezőtől- az eljáró bíró személyétől- fog függeni. Amennyiben a gyermek nincs tisztában azzal, hogy joga van véleményét kinyilvánítani, adott esetben eleshet a perben való részvétel lehetőségétől. Ily módon álláspontja észrevétlen marad, ismét az eljárás tárgyává válik, annak aktív résztvevője helyett, mivel a döntés a feje felett születik. E körben lényeges kérdés lehet természetesen az, hogy a gyermek ítélőképessége birtokában van-e, ennek a kérdésnek a kifejtése azonban már meghaladja a tanulmány kereteit.

Zárszó

Az egyezmény 12. cikkének megvizsgálását, a gyermekközpontú igazságszolgáltatás fogalmának létrejöttének áttekintését és a gyermekközpontú igazságszolgáltatás polgári perrendtartásban megtestesülő eljárási szabályainak áttekintését követően joggal tehetjük fel a kérdést, hogy mi a 12. cikk jelentősége a polgári perrendtartásban?

Nyilvánvaló az, hogy a 12. cikk alapvető befolyással bírt a gyermekközpontú igazságszolgáltatás fogalmának meghatározásában, annak egyik legfontosabb elemét képezi. Az, hogy több-e a gyermekközpontú igazságszolgáltatás mint a gyermek meghallgatásához fűződő joga és ennek biztosítására szolgáló technikai szabályok összessége, már egy külön tanulmány témája lenne. Hiszen a gyermek meghallgatása nélkül nem beszélhetünk gyermekközpontú igazságszolgáltatásról, sérülne a rendszer a leglényegesebb, pótolhatatlan eleme. Ez a központi elem, amely nélkül nem léteznének a gyermek meghallgatására vonatkozó eljárási szabályok, *expressis verbis* megjelenik-e a polgári perrendtartásban? Ha megvizsgáljuk a kiskorú meghallgatására vonatkozó jogszabályi rendelkezéseket egyértelművé válik, hogy az eljárásjog nem mondja ki azt, hogy a gyermekeknek joguk van az őket érintő ügyekben a meghallgatáshoz, azonban részletekbe menően szabályozza e jogukat. Ezzel pedig implicit módon biztosítja a gyermekek meghallgatáshoz való jogát.

Szükség lenne-e a jog kifejezett deklarálására? Rögzítésre kerülhetne ez a joguk az eljárási szabályok között? Vagy elegendő a jelenlegi szabályozás, amely akként fogalmaz, hogy „ha a bíróság a perben a kiskorú gyermek mint érdekelt meghallgatásáról *dönt*”, azaz a bíróság mérlegelési jogkörébe helyezi a gyermek meghallgatásának kérdését, mely mérlegelés már az anyagi jog alkalmazása felé tolja a kérdést. Vajon az anyagi jog a háttere a meghallgatási jognak? A Polgári Törvénykönyvről szóló 2013. évi V. törvény 4:171. § (4) bekezdése és 4:181. § (1)^[25] bekezdése rendelkezik a gyermek, illetve az ítélőképessége birtokában lévő gyermek meghallgatásáról. Az utóbbi esetben a bíróság számára kötelezően előírt módon, mivel a Ptk.4:171. § (4) bekezdése kifejezetten tartalmazza azt, hogy indokolt esetben, vagy ha azt a gyermek maga kéri, meg kell hallgatni a gyermeket is. Azonban a gyermeknek honnan lenne tudomása arról, hogy kérheti a saját meghallgatását tekintettel arra, hogy a meghallgatási jogára és erről a jogról való kötelező tájékoztatásra vonatkozó kifejezett jogszabályi rendelkezés mint láthattuk sem az anyagi jogban, sem az eljárás jogban nincs. Megoldás lehet ennek a talán látszólagos hiánynak a kiküszöbölésére az ilyen jellegű perekben eljáró bírák képzése. Az ötlet nem elvetendő, annál is inkább, hiszen a 12. cikkhez fűzött Általános Kommentár 49. pontjának harmadik bekezdése a 12. cikk mibenlétéről és gyakorlati alkalmazásáról való képzés tartását írja elő azon szakemberek számára, akik ilyen ügyeket tárgyalnak. A jól képzett bírák pótolhatják a rendelkezés hiányát. Azt, hogy ez valóban így lesz-e, kizárólag a gyakorlat tudná megválaszolni. Azonban nem biztos, hogy a megoldást akár a jogszabály módosítása vagy a szakemberek képzése jelenti. Alternatíva lehet az ún. Kinderrechtswinkels (Gyermekek jogok boltjának) bevezetése is. A Belgiumban már 1987 óta működő független „boltok” széleskörű, ingyenes tájékoztatást adnak az oda betérő gyermekek számára jogaikról, beleértve az igazságszolgáltatás kapcsán felmerülő eljárási jogaikat is.^[26]

Hivatkozások

1. Ki volt Eglantyne Jebb?
<https://www.savethechildren.org/us/about-us/why-save-the-children/eglantyne-jebb> (Letöltés időpontja: 2020.december 4.) ↑
2. Genfi Deklaráció <http://www.un-documents.net/gdrc1924.htm> (Letöltés ideje: 2020.december 4.) ↑
3. Janusz Korczak :Child Right's to Respect, Council of Europe 2009
<https://rm.coe.int/janusz-korczak-the-child-s-right-to-respect/16807ba985> 5. oldal (Letöltés ideje: 2020.december 04.) ↑
4. Második Genfi Nyilatkozat
https://www.umpod.cz/fileadmin/user_upload/Pravni_predpisy_AJ/declaration_child1959.pdf

(Letöltés:2020.december 07.) ↑

5. Az egyezményt az Egyesült Államok 1995-ben Bill Clinton elnöksége idején aláírta, azonban a mai napig nem ratifikálta, egy ideig Szomália és Dél-Szudán maradt ki hasonló módon a szerződésből. ↑
6. Faix Nikoletta: A gyermekbarát igazságszolgáltatás kialakulása és fejlődése a nemzetközi jogalkotásban Jogászvilág, 2016.
<https://jogaszvilag.hu/szakma/a-gyermekbarat-igazsagszolgalatasi-kialakulasa-es-fejlodesa-a-nemzetkozi-jogalkotasban/> (letöltés: 2020. január16.) ↑
7. Nemzetközi szerv, amely azt ellenőrzi, hogy a kormányok miként ültetik át a nemzeti jogba a gyermekjogi egyezmény rendelkezéseit. ↑
8. General Comment No.12
<https://www2.ohchr.org/english/bodies/crc/docs/AdvanceVersions/CRC-C-GC-12.pdf> I/2.pont (letöltés dátuma: 2020.október 25.) ↑
9. Afrikában is született hasonló regionális dokumentum, mint Európában gondolok itt a Gyermekek jogairól és jólétéről szóló 1990-ben elfogadott és 1999-ben hatályba lépett kartára. Azonban az amerikai kontinens tekintetében például az 1948-ban elfogadott Bogotai Konvenció, mely az 1978-ban hatályba lépett Emberi Jogok Amerikai Egyezményének előképe, nem tartalmaz külön rendelkezést a gyermekek vonatkozásában és a gyermekeket érintően külön egyezmény sem született. ↑
10. European Convention on the Exercise of Children's Rights
<https://rm.coe.int/CoERMPublicCommonSearchServices/DisplayDCTMContent?documentId=090000168007cdaf> (letöltés dátuma: 2020.december 07.) ↑
11. Az Eu gyermekjogi stratégiája felé
<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/?uri=LEGISSUM%3Ar12555> (letöltés dátuma: 2020.január 16.) ↑
12. <https://register.consilium.europa.eu/doc/srv?l=HU&f=ST%2016031%202007%20INIT> letöltés dátuma: 2020.01.16. ↑
13. Gyurkó Szilvia : Gyermekbarát igazságszolgáltatás 107-117.
http://www.okri.hu/images/stories/KT/KT_49_2012/007_gyurko.pdf (letöltés dátuma: 2020.január 16.) ↑
14. Gyurkó: *Gyermekbarát*,111. ↑
15. A 2.számú szándéknyilatkozat <https://rm.coe.int/1680694596> (letöltés dátuma: 2020.január 17.) ↑
16. Az Európa Tanács Miniszteri Bizottságának iránymutatása a gyermekbarát igazságszolgáltatásról Council of Europe / European Union 2012
<https://rm.coe.int/CoERMPublicCommonSearchServices/DisplayDCTMContent?documentId=09000016806a4541> (letöltés dátuma: 2020.január 16.) ↑

17. Az EU gyermekjogi ütemterve Brüsszel, 2011.02.15.
<https://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2011:0060:FIN:hu:PDF>
(letöltés:2020.01.16.) ↑
18. Gyurkó: *Gyermekbarát* 108. ↑
19. Beszámoló az alapvető jogok biztosának és helyetteseinek 2012.évi tevékenységéről,
Alapvető jogok biztosának hivatala, Budapest 2013.
<http://www.ajbh.hu/documents/10180/129110/AJBH+Besz%C3%A1mol%C3%B3%202012/9215dc04-4031-451e-b79c-eff2e2e63925?version=1.1> 111-139.(letöltés dátuma: 2020.január 16.) ↑
20. Az EU gyermekjogi ütemtervének 2.1.pont magyar fordítása a gyermekbarát kifejezést alkalmazza. ↑
21. A gyermekközpontú igazságszolgáltatás fogalmával egy külön tanulmányban foglalkoztam, azonban jelen tanulmány érthetősége miatt szükségét érzem annak, hogy rávilágítsak a gyermekbarát és gyermekközpontú fogalmak hazai használatára. Magyarországon a fogalmat a bírói kar értelmezte és módosította: az értelmezés során a gyermekbarát jelzöt felváltotta a gyermekközpontú jelző.Az Országos Bírósági Hivatal a Gyermek-központú Igazságszolgáltatás bírósági koncepciója című 2012-ben készült munkája szerint »a pártatlan ítélkezési tevékenységet ellátó bíróság nem lehet sem egy terhelt, sem egy sértett, de még egy tanú barátja sem életkorától és életállapotától függetlenül. Mindazonáltal a gyermekek egészséges fejlődése olyan prioritást jelent, ami a fokozott odafigyelést, és akár az eljárás többi résztvevői eljárási jogainak korlátozását is indokolhatja. A gyermekközpontú [child-focus] igazságszolgáltatás lényege ezen prioritások fel- és elismerése. « ↑
22. A kiskorú tanú védelmét a rPp.167/A.§-a biztosítja 167/A. §-a szabályozza, melynek (1) bekezdése szerint a tizennegyedik életévét be nem töltött kiskorút csak akkor lehet tanúként kihallgatni, ha a vallomásától várható bizonyíték másként nem pótolható A (2) bekezdés szerint a kiskorú tanú kihallgatásánál a törvényes képviselője jelen lehet. A kihallgatáskor a figyelmeztetéseket és tájékoztatásokat a kiskorú tanú korára, érettségére figyelemmel, számára érthető módon kell közölni. A kihallgatásnak megfelelő légkörben, a kiskorú számára érthető módon kell megtörténnie A (3) bekezdés szerint a tizennegyedik életévét be nem töltött kiskorú kihallgatása esetén a hamis tanúzás következményeire való figyelmeztetést mellőzni kell, helyette az igazmondás követelményéről kell tájékoztatást adni a tanú korára és érettségére figyelemmel, számára érthető módon. A tizennegyedik életévét be nem töltött kiskorú tanú esetében a személyi adatainak zártan kezeléséről, valamint a vallomástétel megtagadásáról a nyilatkozatot a törvényes képviselője teszi meg, valamint a vallomástételre kötelező határozat elleni fellebbezési jogot a törvényes képviselő gyakorolja. A (4) bekezdés alapján, ha a kiskorú tanú és a törvényes képviselője között érdekellentét van, a bíróság megkeresésére a gyámhatóság által kirendelt eseti gyám gyakorolja a (2) és

(3) bekezdésben meghatározott jogokat. ↑

23. A Pp. 298.§-ának (1) bekezdése szerint a tizennegyedik életévét be nem töltött kiskorút csak akkor lehet tanúként meghallgatni, ha a vallomásától várható bizonyíték másként nem pótolható. (2) A kiskorú tanú meghallgatásánál a törvényes képviselője jelen lehet. A meghallgatáskor a figyelmeztetéseket és tájékoztatásokat a kiskorú tanú korára, érettségére figyelemmel, számára érthető módon kell közölni. A meghallgatásnak megfelelő légkörben, a kiskorú számára érthető módon kell megtörténnie. (3) A tizennegyedik életévét be nem töltött kiskorú meghallgatása esetén a hamis tanúzás következményeire történő figyelmeztetés helyett az igazmondás követelményéről kell tájékoztatást adni a tanú korára és érettségére figyelemmel, számára érthető módon. A tizennegyedik életévét be nem töltött kiskorú tanú esetén a személyi adatainak zártan kezeléséről, valamint a vallomástétel megtagadásáról a nyilatkozatot a törvényes képviselője teszi meg, valamint a vallomástételre kötelező határozat elleni fellebbezési jogot a törvényes képviselő gyakorolja. (4) Ha a kiskorú tanú és a törvényes képviselője között érdekellentét van, a bíróság megkeresésére a gyámhatóság által kirendelt eseti gyám gyakorolja a (2) és (3) bekezdésben meghatározott jogokat. ↑
24. A Pp.473. § [A kiskorú gyermek meghallgatása] (1) Ha a bíróság a perben a kiskorú gyermek mint érdekelt meghallgatásáról dönt, indokolt esetben egyidejűleg a kiskorú részére hivatalból ügygondnokot rendel. A bíróság a kiskorút a felek és a felek képviselői távollétében is meghallgathatja. (2)A bíróság a tizennegyedik életévét be nem töltött kiskorút a törvényes képviselője útján idézi meg azzal a felhívással, hogy a megjelenéséről gondoskodják. A tizennegyedik életévét betöltött kiskorú idézéséről akkor is külön értesíti a bíróság a törvényes képviselőt, ha őt is idézte a tárgyalásra (3) A kiskorú meghallgatásának megfelelő légkörben, a gyermek korára és érettségére figyelemmel, számára érthető módon kell megtörténnie. A meghallgatás kezdetén a kiskorútól meg kell kérdezni a nevét, születési helyét, idejét, anyja nevét, lakóhelyét, majd tájékoztatni kell arról, hogy a meghallgatás során a valóságnak megfelelő előadásokat kell tenni és arról, hogy a nyilatkozattételt, illetve az egyes kérdésekre a válaszadást megtagadhatja. Ha a bíróság a kiskorú részére ügygondnokot rendelt, a tájékoztatásnak az ügygondnok eljárásban betöltött szerepére, jogaira és kötelezettségeire is ki kell terjednie. (4) A kiskorút az elnök hallgatja meg. A felek a meghallgatást megelőzően indítványozhatnak kérdéseket akkor is, ha a kiskorú meghallgatására a felek távollétében kerül sor. Az ügygondnok a kiskorú meghallgatása során kérdéseket indítványozhat. Az elnök engedélyezheti, hogy az ügygondnok a kiskorúhoz közvetlenül is intézhessen kérdést. Az indítványozott vagy a kiskorúhoz közvetlenül intézett kérdések megengedhetősége felől az elnök határoz. (5) A meghallgatás végén, még a kiskorú jelenlétében az írásbeli jegyzőkönyvbe vett vallomást fel kell olvasni, vagy ha a jegyzőkönyv a jegyzőkönyvi tartalmat összefoglaló hangfelvétel útján készül, azt a kiskorú jelenlétében

kell rögzíteni. Ennek megtörténtét vagy mellőzését a jegyzőkönyvben fel kell tüntetni. A felolvasáskor, illetve a rögzítéskor a kiskorú az általa elmondottakat kiigazíthatja vagy kiegészítheti. A jegyzőkönyv – az elnök engedélyével – az ügygondnok, vagy ha a meghallgatás a felek jelenlétében történik, a felek észrevételei alapján is kiegészíthető és módosítható. Az ügygondnok, illetve a felek erre vonatkozó kérelmét – annak elutasítása esetén – a jegyzőkönyvben fel kell tüntetni. (6) Ha a kiskorú meghallgatására a felek távollétében kerül sor, az elnök a felekkel ismerteti a meghallgatásról készült jegyzőkönyvet.

↑

25. A Ptk.4:171. § [A szülői felügyelet gyakorlásának rendezése és a gyermek harmadik személynél történő elhelyezése iránti per](1) A szülői felügyelet gyakorlásának rendezése, a felügyelet, az egyes felügyeleti jogok gyakorlásának megváltoztatása, a gyermek harmadik személynél történő elhelyezése és az elhelyezés megváltoztatása iránt a szülő és a gyámhatóság indíthat pert.(2) A pert – a (3) bekezdésben foglalt kivétellel – a szülőnek a másik szülő ellen, a gyámhatóságnak mindkét szülő ellen meg kell indítania.(3) A harmadik személynél történt elhelyezés megváltoztatása iránti pert az ellen a személy ellen kell megindítani, akinél a gyermeket elhelyezték.(4) A bíróságnak az eljárása során – elháríthatatlan akadály esetét kivéve – mindkét szülőt meg kell hallgatnia. Indokolt esetben, vagy ha azt a gyermek maga kéri, közvetlenül vagy szakértő útján meg kell hallgatnia a gyermeket is. Ha a gyermek a tizennegyedik életévét betöltötte, szülői felügyeletére és elhelyezésére vonatkozó döntés egyetértésével hozható, kivéve, ha a gyermek választása a fejlődését veszélyezteti.A Ptk.4:181. § [A kapcsolattartás rendezése] (1) A kapcsolattartásról a házassági vagy a szülői felügyelet rendezése iránti perben a szülők egyezsége köthetnek; egyezségük hiányában a kapcsolattartásról – kérelemre vagy a gyermek érdekében hivatalból – a bíróság dönt. Ha házassági vagy a szülői felügyelet rendezése iránti per nincs folyamatban, a kapcsolattartásról a szülők megegyezésének hiányában a gyámhatóság dönt. A döntés előtt az érdekelteket és az ítélőképessége birtokában lévő gyermeket meg kell hallgatni. ↑

26. Publication Child participation handbook for professionals

<https://rm.coe.int/publication-child-participation-handbook-for-professionals-final-eng/1680a069f439>.(letöltés dátuma:2020.december 07.) ↑